

Edukačný proces – III., IV., V. fáza

Výchova k zdraviu
PhDr. Simona Kelčíková, PhD.

A stylized, dark teal silhouette of a mountain range is positioned in the bottom right corner of the slide, partially overlapping the text area.

Cyklus edukačného procesu

Kotásek - tri základné sekvencie:

1. Prípravná

projektovanie a plánovania výučby, príprava, organizačné opatrenia, edukačný obsah, materiálo – technické zabezpečenie

2. Realizačná

komplexný priebeh edukácie v konkrétnych podmienkach

3. Diagnostická

spätné ovplyvňuje prípravnú a realizačnú fázu
patrí sem diagnóza výkonov edukantov, diagnóza výkonov edukátorov, sebakontrola a sebareflexia

Základné pedagogické kategórie EP

1. ciele edukácie
2. obsah edukácie (učivo, jeho štruktúra)
3. edukátor - realizujúci E. proces,
sprostredkovávanie obsahu p/k, študentom, riadenie ich
učebnej činnosti
4. edukant/p/k/študent – jeho hlavná činnosť učiť sa,
to je proces osvojovania dohodnutého obsahu
5. prostriedky edukácie – edukačné metódy, organizačné
formy edukácie, pomôcky, technické vybavenie
6. podmienky, v ktorých sa tento proces realizuje

Plánovanie

- ◆ Nasleduje bezprostredne po tom ako poznáme prioritu E. diagnóz
  - ◆ Začína stanovením E. cieľov
  - ◆ Úlohou cieľa je jednoznačne definovať stav, ktorý sa má dosiahnuť, teda z pohľadu edukátora, či edukanta
- = želateľný stav, žiaduci výsledok, úroveň zmeny v správaní p/k, v jeho životnom štýle, zdravotnom stave

Ciele

- ◆ Zo psychologického hľadiska ciele delíme podľa toho na akej úrovni psychických procesov edukantov očakávame zmeny (komplex):
  - ◆ 1. oblasti kognícií (**kognitívne/vedomostné ciele**)
  - ◆ 2. oblasť zručností (**psychomotorické ciele**)
  - ◆ 3. oblasť emócií, postojov, hodnotovej orientácie a správania/konania (**afektívne ciele**)

Charakteristika cieľov

- ◆ **Zamerané na p/k** – C. sú formulované v termínoch výkonov p/k
- ◆ **Časový rozmer** – časové podmienky by mali byť zahrnuté do formulácie cieľa
- ◆ **Jednoznačnosť** – formulácia c. nepripúšťa viacznačný výklad
- ◆ **Kontrolovateľnosť, merateľnosť** – formulácia cieľa musí umožniť porovnať dosiahnuté výsledky s cieľom a z toho vyvodiť závery (konštatovanie, či bol alebo nebol cieľ splnený)
- ◆ **Konzistentnosť** – súlad medzi c. a výslednými kritériami, ktoré majú zhodnú formuláciu ako cieľ, ďalej ho dopĺňajú, špecifikujú
- ◆ **Primeranosť – reálnosť**: možnosti/schopnosti edukandov versus reálne podmienky vyučovacieho procesu

Plánovanie edukačných intervencií

◆ Je komplex:

◆ Zásad

◆ Metód

◆ Prostriedkov

◆ Foriem edukácie

Záznam do štruktúry edukačnej jednotky
(Wordový súbor)

Edukačná metóda

- ◆ Zjednodušene = spôsob, ktorým treba postupovať tak, aby sa dosiahli stanovené edukačné ciele
- ◆ Je dostupné široké spektrum edukačných metód, ktoré sú pre zjednodušenie klasifikované do kategórií z rôznych hľadísk

Edukačná metóda

Z hľadiska – podľa zdroja informácií:

slovné

názorné

praktické

Z hľadiska - podľa etáp edukačného
procesu/Vyučovacieho procesu:

motivačné

expozičné

fixačné

diagnostické

A stylized, dark teal silhouette of a mountain range is located in the bottom right corner of the slide, partially overlapping the text area.

Edukačná metóda

- ◆ **Motivačné** – usmerňujúce záujem o učenie
(motivačný rozhovor, demonštrácia, problém ako motivácia, motivačná výzva, pochvala)
- ◆ **Expozičné** – oboznamovanie, prezentácia obsahu edukácie
(monologické – prednáška, vysvetľovanie;
dialogické – rozhovor, diskusia, demonštračné metódy, problémové vyučovanie, samoštúdium literatúry a web. stránok)
- ◆ **Fixačné** – opakovanie a upevňovanie
(opakovanie, precvičovanie a aplikácia poznatkov)
- ◆ **Diagnosticke** – hodnotenie, kontrola nových vedomostí, zručností, zmien správania
(test, otázky, demonštrácia, riešenie problémovej úlohy, pozorovanie p/k v určitej situácií, hodnotenie výkonu p/k)

III. Plánovanie

Edukačné metódy, zásady a formy spolu úzko súvisia

- ◆ **Metódy** - dávajú odpoveď na to, ako treba postupovať, aby boli dosiahnuté edukačné ciele
- ◆ **Zásady** - určujú požiadavky na priebeh edukačného procesu a obsah E
- ◆ **Organizačné formy** – sa zaoberajú časovým a organizačným aspektom procesu sprostredkovania obojstranne žiaducich obsahov.
= edukačná jednotka (Wordový súbor)

Organizačná forma

- ♦ OF = časová jednotka, ktorá je zameraná na usporiadanie podmienok realizácie obsahu E., edukačných cieľov, pričom sa uplatňujú viaceré metódy, prostriedky, rešpektujú zásady a priebeha interakcia medzi E a Edukantom
- ♦ Hromadné formy edukácie sú menej časte respektíve najviac ako forma **zdravotnej výchovy**, ktorá je zameraná na podporu zdravia a prevenciu u zdravej či rizikovej populácie.

V inštitucionálnych podmienka (FN) – individuálne,
máloskupinové formy E.

Prostriedky

- ◆ Zvyšujú efektivitu edukačného procesu
- ◆ Podmienené kreativitou edukátora, prípadne vyplývajú priamo z povahy obsahu edukácie

(selfmonitoring glykémie = glukomer....)

- ◆ Hmotné a nehmotné prostriedky, slúžia k názornosti, efektívnejšie dosiahnutie cieľov

(didaktická technika- meotár, tabuľa.., príručky, letáky, brožúry, informačné listy, predmety, prístroje, nákresy, obrázky, modely, výpočtová technika...)

Zásady

- ◆ V pedagogike sú známe ako vyučovacie zásady/didaktické princípy
- ◆ Chápeme ich, ako všeobecné, či základné požiadavky, ktoré v súlade s cieľmi EP a základnými zákonitosťami učenia určujú jeho charakter

EP má byť   ➡   primeraný
názorný
systematický
aktívny
trvácny

Záver fázy plánovania

By malo byť vytvorenie edukačného plánu v nasledovnej štruktúre:

- ◆ Edukačná diagnóza
- ◆ Téma edukácie
- ◆ Miesto realizácie edukačnej jednotky
- ◆ Čas a dĺžka edukačnej jednotky, Organizačná forma
- ◆ Cieľ
- ◆ Pomôcky/edukačný materiál
- ◆ Metodický postup/obsah
- ◆ Hodnotenie (Wordový súbor)

IV. Realizácia - fázy (etapy) vyučovacieho procesu

Fázy VP môžeme považovať za určité sekvencie, nie však izolované, časovo uzatvorené úseky.

Môžu vystupovať ako samostatné časové jednotky alebo prelínať celý priebeh vyučovacieho procesu.

Ich optimálny sled – metodický postup je:

1. motivácia
2. expozícia
3. fixácia
4. diagnóza
- (5. aplikácia?!)

1. MOTIVÁCIA

príprava na aktívne osvojovanie učiva

- ♦ je prostriedkom zvyšovania efektivity učebnej činnosti edukantov.
  - ♦ môže vychádzať z vnútorných pohnútok – potrieb, alebo vonkajších - incentív.
  - ♦ pozitívna – stimulačná motivácia
  - ♦ negatívna – inhibičná motivácia
-

2. EXPOZÍCIA

prvotné zoznamovanie s novým učivom

- ♦ edukantom sa sprostredkujú nové poznatky, všetky postupy osvojovania učiva pod vedením edukátora
- ♦ osvojovanie učiva je osobitný druh poznávacieho procesu, v ktorom platia zákonitosti všeobecného procesu poznávania (od zmyslového vnímania k abstrakcii a potom k praxi), ale do popredia vystupuje aspekt riadenosti a formatívnosti
- ♦ významnú úlohu pri poznávaní majú predchádzajúce skúsenosti
- ♦ do expozičnej fázy patrí tiež vytváranie základov a východísk zručností a návykov

3. FIXÁCIA

prvotné opakovanie a upevňovanie učiva

- ◆ upevňovanie osvojených vedomostí a zručností
- ◆ najčastejšie sa realizuje formou opakovaní a cvičení
- ◆ trvácnosť vedomostí a zručností by sa mala zabezpečovať v celom priebehu procesu
- ◆ nevyhnutnosť systematickej fixácie je skutočnosťou, že učiva je veľa a osvojené učivo je stále z pamäti vytláčané novým učivom.
- ◆ prvotné opakovanie
- ◆ priebežné opakovanie
- ◆ zovšeobecňujúce opakovanie
- ◆ problémové opakovanie

4. DIAGNOSTIKA

preverovanie vedomostí, spôsobilostí, zručností, návykov

- ♦ všetky druhy diagnostikovania a to skúšanie, preverovanie, hodnotenie
  - ♦ základné druhy diagnostikovania: priebežné, frontálne, individuálne, skupinové, testovanie
  - ♦ formy diagnostikovania: ústne, písomné, grafické, pohybové, zručnostné, kombinované
-

5. APLIKÁCIA

- ◆ dochádza k používaniu získaných vedomostí a zručností v praktickej alebo teoretickej činnosti
- ◆ riešenie úloh môže prebiehať buď podľa vopred stanoveného postupu – operácie (algoritmu) alebo samostatnou tvorivou činnosťou edukantov
- ◆ schopnosť aplikovať vedomosti a zručnosti na riešenie nových úloh predpokladá ovládnuť základné myšlienkové operácie: analýzu, systézu, generalizáciu, abstrakciu, konkretizáciu

Ako sa vyhnúť nedostatkom vo fáze plánovania, realizácie

- ◆ Nezameriavať sa (nefunkčne) na detaily ochorenia, anatomicko-fyziologické, patofyziologické charakteristiky skôr na zvládnutie bežných denných aktivít, problémových situácií, racionálneho využívania výsledkov selfmonitoringu
- ◆ Nepreceňovať význam kognitívnych aspektov E., viac využívať p/k skúsenosti v liečbe, životnom štýle (objavovanie správneho riešenia, vlastných chýb...)

Ako sa vyhnúť nedostatkom vo fáze plánovania, realizácie

- ◆ Nepodceňovať postoiovú sféru edukácie - p/k predstavy o liečbe, životnom štýle, postoj k cieľom, významu liečby, zmeny životného štýlu, ochota spolupracovať, spokojnosť s dosiahnutými výsledkami
- ◆ Viac sa zamerať na využívanie problémových, situačných, prípadových metód, predovšetkým v hĺbkovej, pokračujúcej edukácii

V. HODNOTENIE

efektívnosti edukačných intervencií

- ♦ Vyhodnotenie cieľov edukačného procesu, by taktiež malo plne rešpektovať **reálnosť zmien**, ktoré sú žiaduce u p/k z:

Krátkodobej
perspektívy

Strednodobej
perspektívy

Dlhodobej
perspektívy

Hodnotenie edukácie

- ◆ Okamžitý výsledok - učenie
  - ◆ Strednodobý výsledok – zmena správania
  - ◆ Post- strednodobý výsledok – klinické zlepšenie
  - ◆ Dlhodobý výsledok – zlepšenie kvality života
-

Hodnotenie edukácie

Dosiahnutie zmeny správania v oblasti selfmanažmentu predstavuje prvoradý a jedinečný výsledok hodnotenia úspešnosti edukácie.

Hodnotenie edukácie

Učím sa o liečbe	Učím sa metódou pokus a omyl	Učím sa žiť s mojim ochorením
Krátkodobé ciele	Strednodobé ciele	Dlhodobé ciele
Vedomosti o liečbe, selfmanažmente, zručnosti v selfmanažmente, aplikácii farmakoterapie, zručnosti pre manažment výživy(diéty), fyzickej aktivity, pozorovanie a vedenie záznamu- denníka	Činnosti v oblasti selfmanažmentu, selektívny výber v diéte, pohybovom režime, bežných denných aktivitách, vyhodnotenie kritických situácií a komplikácií s voľbou menej správneho a neskôr správneho riešenia	Flexibilita v dennom režime Prevenca komplikácií Nezávislosť Partnerstvo s ošetrojúcim tímom Kvalita života v podmienkach modifikovaných ochorením
Metódy hodnotenia	Metódy hodnotenia	Metódy hodnotenia
Nástroje merania vedomostí a zručností	Nástroje merania postojov, sociálnej podpory, bariér v selfmanažmente	Nástroje kvality života
Kontrola denníka	Počet hospitalizácií	Počet hospitalizácií
	Zlepšenie klinických ukazovateľov	Zlepšenie klinických ukazovateľov

Hodnotenie edukácie

V rámci hodnotenia efektívnosti edukácie by sme sa mali zameriavať na časovú postupnosť a prepojenosť štyroch základných ukazovateľov:

- ◆ úroveň vedomostí, zručností
- ◆ zmena postojov
- ◆ kontrola laboratórnych parametrov
- ◆ a klinických ukazovateľov
- ◆ subjektívne hodnotenie zmien v oblasti kvality života

Edukácia sa realizuje

- ♦ edukátormi/ agentúrami domácej starostlivosti alebo centrách, poradniach zdravia, kúpeľoch ...
- ♦ jej koncepcia je odlišná v závislosti od rizikových faktorov zdravia, druhu a štádia ochorenia, prítomnosti chronických komplikácií, spôsobu terapie a veku p/k.
- ♦ Koncepcia edukácie v jednotlivých odboroch (PA, OSE, FT, VZ) má svoje špecifiká.
- ♦ Je odlišná v závislosti od rizikových faktorov zdravia, primárnej prevencie, druhu a štádia ochorenia, prítomnosti komplikácií, spôsobu terapie a veku p/k.
Zvyšovanie počtu pacientov s chronickými ochoreniami, s rizikom komplikácií, náročným liečebným režimom často krát s nárokmi na zmenu správania význam efektívnej edukácie za štandardných podmienok narastá nielen z hľadiska udržania optimálnej kvality života jednotlivcov, pacientov, ale i z hľadiska udržania ekonomických nákladov.

Literatúra

- ◆ BAŠKOVÁ, M. a kol. *Výchova k zdraviu*. Martin : Osveta, 2009, 227 s. ISBN 978-80-8063-320-2
- ◆ NEMCOVÁ, J..... a kol. *Moderná edukácia v ošetrovatel'stve*. Martin:Osveta, 2010, 260 s. ISBN 978-80-8063-321-9

Bastable, S.B. 2002. *Nurse as Educator:Principle of teaching and Learning for Nursing Practice*. 2nd.ed.Sudbury, MA: Jones&Bartlett Publishers, 2002.571 p. ISBN 9-7807-6371-4413.

BASTABLE, S.B. 2006. *Essentials of Patient Education*. Sudbury.1st.ed.MA: Jones&Bartlett Publishers, 2006. 502 p. ISBN 0-7637-4842-0

KOZIEROVÁ, B. a kol. *Ošetrovatel'stvo 1.,2.* Martin : Osveta, 1995. 1474 s. ISBN 80-217-0528-0.

LEINO-KILPI, H. et al. 2005. Patient Education and Health-related Quality of Life. Surgical Hospital Patients as a Cesa in Point. In *J Nurs Care Qual*, 2005, vol. 20, no. 4, p. 307-316.

NAKONEČNÝ, M. 1997. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7

PETLÁK, E. 1997. *Všeobecná didaktika*. 1. vyd. Bratislava: Iris, 1997. 270 s. ISBN 80-88778-49-2.

PETTY, G. 1996. *Moderní vyučování...* 2. vyd. Praha: Portál, 1996. 380 s. ISBN 80-7178-070-7.

RANKIN, S.H. et al. 2004. *Patient Education: Principles and Practice*. 5th ed. Philadelphia: Lippincott Company, 2004. 534 p. ISBN 9-7807-81743-490.

TUREK, Š. 1996. *Kapitoly z didaktiky. Ciele vyučovacieho procesu*. 2.vyd. Banská Bystrica: Metodické centrum, 1996. 38 s. ISBN 80-8041-108-5.

Výchova a vzdelávanie dospelých – andragogika. Terminologický a výkladový slovník. 2000. Ed. L. Ďurič, V., Hotár, S., Pajtinka, Ľ. 1. vyd. Bratislava: SNP, 2000. 547 s. ISBN 80-08-02814-9.

Literatúra

- ◆ BASTL, P., ŠVEC, V. Zdravotník lektorem. Brno: IDVPZ, 1997. 122 s. ISBN 80-7013-251-5.
- ◆ GULIŠ, G. a kol. Podpora zdravia. Bratislava: NCPZ, 1999. 266 s. ISBN 80-7159-122-X.
- ◆ SZO - Európska úradovňa.: Zdravie 21. Bratislava : ŠZÚ SR, 2001. 155 s.
- ◆ LEMON 1-5. (LEarning Material On Nursing) 1.vyd. Brno: IDVPZ, 1997. ISBN 80-7013-247-7.
- ◆ LEMON I. Bratislava: SKSZP. 1997. 160 s. ISBN 80-967818-0-4.
- ◆ KAPLAN, R.M., SALLIS, J.F., PATTERSON, T.L. Zdravie a správanie človeka. Bratislava: SPN, 1996. 450 s. ISBN 80-08-00332-4.
- ◆ SILBERMAN, M. 101 metod pro aktivní výcvik a vyučování. Praha: Portál, 1997. 311 s. ISBN 80-7178-124-X.